

mert a tojást a kereszténység előtt is az újjászületés jelképeként tartották számon. A magyar néphagyományban a tojás is sokszor előfordul, tettek pl. az újszülött első fürdővízébe, tojást gurítottak néhol a menyasszony széke alá. Luca napkor, karácsonykor, húsvétkor vannak tojással kapcsolatos szokások. A húsvéti locsolás viszonzásaként szerelmi ajándék, fehérvasárnap a barátságkötés záloga.

A *fokhagyma* egészségvarázsló, rontáselhárító, gyógyító erejű növény. Az év jeles napján az ajtót, ablakot kenték meg vele, ember, állat homlokát. Karácsonykor mézzel, borssal ették, hogy erősek, egészségesek legyenek.

Ünnepek ma és holnap

Ünnepek, ünnepi szokások, s azokhoz kapcsolódó tárgyak mindig lesznek. Jelenleg a változás időszakát éljük. Elmaradtak évtizedeken át szervezett politikai és társadalmi ünnepek, mint a Forradalmi Ifjúsági Napok a március 15-e háttérbe szorítására. Egyik napról a másikra eltűntek a kívülről erőltetett április 4., november 7. Május 1. és augusztus 20. megváltozott tartalommal és formával alakul át. Ismét visszakapják régi rangjukat az egyházi ünnepek. Jelenleg a pünkösöd ismét kétnapos ünneppé vált. Új politikai ünnep október 23. Még kérdés, hogy mi is lesz a Nőnap, a Gyermeknap, a Pedagógusnap sorsa?

A *Nemzetközi Gyermeknap* a Nemzetközi Demokratikus Nőszövetség javaslatára 1950 óta létezik. A II. világháború előtt is volt gyermeknap: az árva gyerekek számára rendeztek gyűjtést. A Nemzetközi Gyermeknap szervezésében társadalmi és politikai intézmények vettek részt. A *Pedagógusnap* újabban kialakított ünnep, melyet a szocialista rendszerben élő országok hoztak létre. Ugyancsak nem nagyon régi ünnep az *Anyák napja*, melynek a léte nem bizonytalan. E század huszas éveiben amerikai mintára honosították meg. Rohamosan terjedt, hivatalos ünnep, de bensőséges családi ünnep is. Ugyancsak amerikai mintára 1906-an kezdték a *Madarak és fák napját* ünnepelni. A mai környezetvédelem szép előpéldája.

Ünnepeket lehet teremteni, elsősorban újrateremteni, hiszen ma már a sajtó, rádió, főként a televízió, a reklámok, a kereskedelem rohamosan el is terjesztheti. Legyen az bármilyen ünnep, újra meg újra rátalálhat a hagyományos formákra, tárgyakra és anyagokra. Mértékkel és ízléssel mindnyájan részesek lehetünk – különösen a pedagógusok – ünnepeink tartalmassá tételében. A helyi hagyományok újraélesztésével, a családi hagyományok fenntartásával, évenkénti ismétlésével, gazdagításával nyerhetik vissza az ünnepek tartalmukat és formájukat.

TÁTRAI ZSUZSANNA

„Tánchagyományunk nemzeti kultúránk egyik legvonzóbb ága”

Berzsenyi Dániel, aki büszkén vallotta, hogy „Én egykoruim között legelső magyar táncos voltam...”, 1830 februárjában levélben mond köszönetet Széchenyi Istvánnak, Wesselényi Miklósnak mindazért, amit a magyar kultúra felemelkedésért tesznek és ajánlanak. Felhívja a figyelmet arra, hogy a nemzeti kultúra megteremtésében a görög példát is követnünk kellene. Amint írja: „ha már nemcsak Platónról, de minden borbélytól tudjuk, hogy a Múzsák gymnastika nélkül a lelket és testet disszonanciába hozzák, s egyebet nem adhatnak, mint nyomorék phantastákat, hypochondristákat s nyelvzavaró bábelizmust.” A görög példa, a múzsák és a gimnasztika harmóniájának a megvalósítására a magyar táncot ajánlja, s ezt így indokolja: „Én a magyar muzsikában és táncban ideált látok, s azt hiszem, hogy nemzetünknek aesthétias culturájának kellett lenni, s hogy eleinknél a magyar tánc nemcsak multság, hanem legvalódibb aesthétias gymnastika volt, amint egész természete mutatja...” További részletek gondolatmenetéből: „A mi táncaink

nem két-három gyerekes lépésből állnak... hanem oly célerányosak, hogy azoknak tanulása egész ifjúságunkban dolgot adott s aesthétias természetük szerint oly kedvesek, hogy azok bennünk passióvá váltak, s azáltal a barátság, nyájasság, ösztönei lesznek.”

Berzsenyi tehát már több mint másfél évszázaddal ezelőtt felismerte táncgyományunk pedagógiai jelentőségét, azt, hogy a lélek és a test kiművelésében, az egyéniség és közösség formálásában milyen jelentős szerepet tölthet be. S ugyanez a harmóniát teremtő koncepció érvényesült *Molnár István* törekvésében, aki a Magyar táncgyományok című kötetében a művészi élménnyé nemesedett magyarságtudaton túl néptáncaink testedző értékét is hangsúlyozta.

E napjainkban is időszerű gondolatot megvalósító törekvések szerves része az is, hogy a magyar tájak táncgyományát megismertető oktatómunka egyúttal a magyar művelődéstörténet eddig ismeretlen vonásait is közkinccsá teszi. Az elmúlt évtizedek kutatómunkája eredményeként ma már megvalósulhat a táncgyomány alapján is az, amit Bartók és Kodály egyaránt vallott, hogy a magyar zenetörténetről kialakított kép nem lehet teljes a népzene nélkül. Kodály gondolatát továbbfejlesztve a néptáncról is elmondhatjuk, hogy ez a legfontosabb támpontunk, amikor „egy nemzeti tradíció organikus életét” kívánjuk megismerni évszázadokra visszamenően. Ezzel a magyar kultúra történetének olyan, korábban ismeretlen és varázslatos képe tárul elénk, mely nélkül a magyar művelődéstörténet nem lehet teljes értékű. Táncgyományunk alapján ugyanis kirajzolódna annak a régi magyar táncstílusnak a körvonala, mely a magyar népzene régi rétegével összefonódva már itt Európában alakult ki és minden további fejlődést meghatározó esztétikai normák körvonala, mely elénk tárja. Méltán várhatjuk el, hogy a múlt értékeit megbecsülő általános műveltségéből ne hiányozzanak a táncgyomány ilyen jellegű tanulságai. Ugyanígy nem lehet teljes a magyar középkorról alkotott képünk, ha nem vesszük tudomásul, hogy a gregorián áhitatot sugárzó, nagyívű dallamvilága mellett kórtáncaink hangvétele, tartalmi jegyeit meghatározó egykori funkciója a középkori Európa egyik profán rítusának az emlékét is idézi.

A reneszánsz jegyében kiteljesedő szerelmi költészet megismerése és átélése sem lehet teljes, ha virágénekeink és Balassi versei mellett nem fedezzük fel a párostáncainkba szőtt szerelmi líra különböző változatait a gálans széptevéstől a sodrón áradó megfogalmazásig. Történelmünk drámai korszakáról, a török elleni küzdelemről és az egész népet mozgósító erőfeszítésről tanúskodnak Zrínyi megrázó sorai mellett a Renyérmezei diadaltól Esztergom ostromáig nyomon követhető fegyvertánc emlékek és ezeknek a tradícióban tovább élő jegyei.

A reformkor politikai és függetlenségi törekvéseinek, a nemzeti jogokért folyó küzdelemnek pedig szinte jelképévé vált a nemzeti tánc, az ebben a korban kialakult és az egész társadalmat meghódító verbunk és csárdás. Kialakulása szerves része annak az általános érvényű európai folyamatnak, melynek sodrában a korábbi hagyományból bontakoztak ki a kor igényének megfelelő korszerű formák, a romantika nemzeti táncstílusai. S e kor sajátos atmoszféráját híven tükröző új táncstílusunk éppen akkor tanúskodik népünk és társadalmunk vitlításáról és alkotó erejéről, amikor legnagyobb költőink gondolatvilágában is visszatérő témaként kísértett a heerderi jóslat, a nemzethalál víziója.

Gondolom, az eddig elmondottakból is kitűnik, hogy tánckulturánk együtt lüktetett az európai táncos ízlés változásaival, s híven tükrözi a különböző periódusok szellemét, szemléletét és magatartásformáit is, sajátos etnikus jegyekkel ötvözödvé. S elmondhatjuk azt is, hogy a magyar táncgyomány oly mértékben megőrizte az európai táncművelés alakulásának fázisait, hogy nemcsak a magyar, hanem az egyetemes művelődéstörténet számára is nélkülözhetetlen tanulságokkal szolgál. Nem véletlen tehát a tradíció iránti nemzetközi érdeklődés, ami nemcsak az elmúlt évszázadokra, de napjainkra is jellemző.

Táncgyományunk megismerése és megismertetése lehetőséget ad arra is, hogy főgékonnyá tegyen egy olyan művészeti ág alkotó elvei, élményvilága iránt, mely éppen századunkban vívta ki jogait arra, hogy periférikus helyzetéből kiemelkedve a többi művészeti ággal egyenrangú műfajként foglalja el helyét. Az egyetemes táncművészet híveként nem tartom érdektelennek, hogy éppen táncgyományunk megismerése jelentse azt a küszöböt, melyen átlépni *Paul Valéry* szavaival „annyi, mint belépni egy másik

világba”, a táncművészet olyan egyetemes világába, mely az érzelmek és indulatok zenével és költészettel egyenrangú, de eddig viszonylag rejtett tartományait tárja fel.

Táncagyományunk, melyről *Vargyas Lajos* méltán szólt úgy, mint „nemzeti kultúránk egyik legvonzóbb ágáról”, feltétlenül megérdemli tehát a fokozott figyelmet, megérdemli, hogy a múltat az élmény erejével idézően legyen jelen napjaink kulturális életében és történeti tudatában. Különösen fontosnak tartom e tradíció oktatását és ápolását zilált korunkban, hiszen hozzájárulhat az új nemzeti tudat európai színvonalú kialakításához.

Ennek megvalósítására nem ajánlhatok mást a tisztelt munkatársaknak, mint azt amit Nagy László így fogalmazott meg a Táncbeli tánc-szókbán: „Oda menjünk, ahol kellünk, Ahol nekünk öröm lennünk.” S a jelek szerint erre egyre több lehetőség nyílik a számunkra.

PESOVÁR ERNŐ

Kiállításorozat a magyar iskoláról

Közeledik az 1996-os esztendő, a magyar tanügy ezredik évfordulója. A közelgő milleneum felkeltette tantestületünk érdeklődését is. Iskolánk, a budapesti IX. kerületi Mester u. 23. alatti Antos István Dolgozók Közgazdasági Szakközépiskolája 1989-ben ünnepelte fennállásának 25. évfordulóját. Ez alkalommal nagyszabású kiállítást rendeztünk felnőttoktatási intézményünk múltjáról. A rendezvény komoly visszhangot keltett iskolán kívül is.

Az 1989-es kiállítás sikere adta az ötletet: foglalkozzunk szélesebb körben is iskolatörténettel. 1992-ben elhatároztuk, hogy a „magyar tanügy milleniuma” témáról kiállítás-sorozatot indítunk. Erre 1992-ben került sor. Választásunk az egyik legrégebb magyar iskolára: az 1667-ben létrehozott eperjesi evangélikus kollégiumra és főgimnáziumra esett. Ez az intézmény 1992-ben élte meg fennállásának 325. évfordulóját. Múltjával feltétlenül foglalkoznunk kellett, márcsak azért is, mert az eperjesi gimnázium már évtizedek óta nem magyar iskolaként működik.

Az 1993-as évben tovább folytatódott iskolatörténeti sorozatunk. Ezúttal – a felekezeti egyoldalúság érdekében – egy-egy református, illetve katolikus intézményről emlékezünk meg. Az egyik a több mint 400 éves debreceni Református Kollégium és Gimnázium volt. Hallgatóink érdeklődését fokozta, hogy a debreceni kollégiumról irodalomórán sokat hallottak (*Csokonai, Fazekas Mihály, Arany, és Móricz Zsigmond* kapcsán). A másik kiállítás a csíksomlyó-csíkszeredai katolikus gimnáziumról szólt, amely 1993-ban ünnepelte 325 éves jubileumát. Ebben az intézményben szerencsére – az eperjesitől eltérően – ma is magyar nyelven tanítják a diákokat. A nagymúltú iskolák bemutatása mellett időnként kiváló pedagógusokra emlékezünk. Becsületbeli kötelességünknek tartjuk például, hogy ápoljuk a közgazdasági szakoktatás nagynevű tanárának, a kitűnő irodalomtörténésznek: *Merényi Oszkár*nak emlékét. 1991-ben *Terray Károly* múlt századi pedagógusról, a losonci tanítóképző igazgatójáról rendeztünk kiállítást. (Fiatal korában Pozsonyban *Kölcsey* baráti körébe tartozott, később pedig rimaszombati tanárként *Mikszáth* nevelője volt. 1993 tavaszán emlékkiállításal tisztelegtünk a nemrég elhunyt *Terray Barnabás* neveléstörténész-pedagógus emléke előtt, aki a fent említett *Terray Károly* dédunokája volt. Ő Aszódon és Dunakeszin tanárként – többek között – *Petőfi* diákéveivel foglalkozott. 1993 szeptemberében az akkor elhunyt *Szőnyi Jenő* rajztanár-festőművész alakját idéztük fel, aki 11 éven át szoros kapcsolatban volt felnőtt-iskolánkkal, 1982-1993 között több mint 30 alkalommal mutattuk be képeit, festményeit. A sorozat keretében tehát eddig négy iskoláról és négy nagy pedagógusról emlékeztünk meg.

Épületünk földszinti folyosóján két vitrinszekrény és több plexi-tábla áll rendelkezésünkre. Nézzük ezeknek a kiállításoknak a pedagógiai tapasztalatait. A kiállítást egy-egy osztállyal tekintjük meg, irodalom vagy osztályfőnöki órákon (négy-hat hétig látható a tárlat, ennyi idő alatt valamennyi esti és levelező tanulócsoporthoz meg tudja nézni.)